

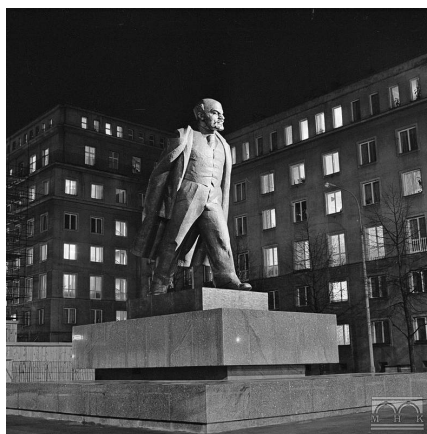
ŻYJĄCE ARCHIWUM

Taki tytuł nosił projekt prowadzony przez Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ oraz krakowski Teatr Ludowy w czasie przygotowań do spektaklu *Tożsamość Wila*. Współpraca antropologów i antropolożek z twórcami teatralnymi zakładała „zbudowanie żywego archiwum miejsc Nowej Huty oraz stworzenie formy narracji teatralnej, która pozwoli oddać głos nieoficjalnym/oddolnym historiom i opowieściom, i uczeni je widocznymi w przestrzeni publicznej” – wyjaśnia dr Magdalena Sztandara, która kierowała Laboratorium etnograficznym zatytułowanym roboczo „Życiorysy Nowej Huty”. Studentki i studenci badali życiorysy emblematycznych miejsc, własne obserwacje łącząc z refleksjami mieszkańców. Wyniki zostały zarchiwizowane na blogu oraz zapisane w notatkach terenowych (*fieldnotes*). Lektura bloga to świetna lekcja wrażliwości na ludzkie losy, przedmioty z historią, dźwięki, przestrzenie. We wpisach uwieczniono klientów Baru Centralnego i restauracji „Stylowa”, byłych lokatorów Domu Młodego Robotnika (obecnie: Modernity), wędkarzy znad Zalewu Nowohuckiego, bywalców spółdzielni Emaus oraz mieszkańców jednego z osiedlowych bloków. Przywołajmy fragment poświęcony Emaus, miejscu, w którym bezdomni ożywiają stare przedmioty. Był on dla sióstr Muskała szczególnie inspirujący:

Przeprowadzam eksperyment na sobie samym, próbuję zapomnieć o towarowym charakterze rzeczy w Emaus, zawiesić, wziąć w nawias. Przedsięwzięcie szybko przynosi dobre rezultaty, otrzymuję panoptikum fragmentów: za każdym pojedynczym przedmiotem kryje się potencjał poznania jego kontekstu, okoliczności przybycia do Emaus, sytuacji kupna, złożoności i nieoczywistości interakcji z człowiekiem. Społeczne doświadczanie przedmiotów. Właściwości rzeczy osiągane przez relacje z konkretną osobą, w konkretnym momencie i na konkretnym tle. Odpadki, resztki, przedmioty użytkowe, wszystkie stanowią mogą obiekty ciekawości.

Choć przymiotnikiem nierozzerwalnie związanym z nowohuckim osiedlem jest słowo „funkcjonalne”, mieści ono też w sobie wiele wspomnień, sentymentów i emocji. A te są wyborem twórcy teatru. Co zatem wyniknęło z połączenia perspektyw antropologicznej i artystycznej? Widzowie *Tożsamości Wila* odbywają szczególny rodzaj wycieczki z przewodnikiem, którą prowadzi ożywiony pomnik Włodzimierza Iljicza Lenina, stojący w latach 1973-1989 w Alei Róż (a następnie w szwedzkim parku rozrywki High Chaparral!). Ponieważ doznał on amnezji, brak mu naturalnej w takiej sytuacji nadwiedzy i patrzy na dzielnicę oczami osoby, która zawitała do niej po raz pierwszy, a jednocześnie czuje się z nią w jakiś sposób związany.

Pomnik Lenina w Al. Róż
fot. Janusz Podlecki (1973)
Zdjęcie ze zbiorów Muzeum
Historycznego Miasta Krakowa

Kultowe budynki zostają poddane antropomorfizacji i na spotkaniu klasowym ucinają sobie pogawędkę o czasach młodości. W spektaklu pojawiają się także postacie dwóch antropologów, które pomagali budować studenci UJ. Czarek jest typem showmana, a Damian cierpi na... fobię społeczną, co nie ułatwia mu badań terenowych, szczególnie rozmów z ludźmi i poznawania nowych miejsc.

Plakat do spektaklu *Tożsamość Wila*, autor: Ryszard Kaja, Teatr Ludowy (2017)

Zgodnie z koncepcją autorek *Tożsamości Wila*, samopoznaniu bohatera towarzyszy próba rozpoznania tożsamości Nowej Huty. Jak dziś zdefiniować to miejsce? Najmłodszą, a zarazem największą dzielnicę Krakowa, zaprojektowaną jako osobne miasto? Aby napisać i wystawić swój tekst, duet Amanita Muskaria poznawał ją od podstaw przez rok. „Nowa Huta jest tak ciekawa, wielowymiarowa i oryginalna, że gdybyśmy chciały opowiedzieć wszystko, czego doświadczyłyśmy, spektakl musiałby trwać co najmniej 8 godzin. Dlatego trzeba było wybrać najciekawsze fragmenty i stworzyć postać, który mogłaby łączyć wątki z różnych czasów” – wyjaśniła Gabriela Muskała, reżyserka przedstawienia, przy którym Monika Muskała pełniła funkcję dramaturga.

Źródła:

Blog „Życiorysy Nowej Huty”, wpis *Ludzkie. Wokół rzeczy*, 25.04.2017, autor: Tomasz Wawer, <http://zyciorysynowejhuty.blogspot.com/2017/04/ludzkie-woko-rzeczy.html>, dostęp: 11.08.2020

Marta Gruszecka, *Ikony Nowej Huty po teatralnym liftingu. Premiera w Teatrze Ludowym*, 01.12.2017, <http://cojestgrane24.wyborcza.pl/cjg24/1,13,22721806,0,Ikony-Nowej-Huty-po-teatralnym-liftingu—Premiera-.html>, dostęp: 11.08.2020

Korespondencja mailowa Kamili Łapickiej z Magdaleną Sztandarą, 10.08.2020

Opracowanie hasła: Kamila Łapicka